

Nr 105.

Av herrar **Hage** och **Grym**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Vid 1945 års riksdag väcktes i samband med det framlagda regeringsförslaget angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (proposition nr 286) tvenne likalydande motioner av herr Löfgren m. fl. i första kammaren samt av herr Spångberg m. fl. i andra kammaren (I: 390 och II: 596) ävensom av herr Wagnsson i första kammaren (I: 391), vari bland annat yrkades, att tillfälligt barntillägg enligt i propositionen föreslagna kvalifikationsgrunder måtte utgå till alla statsanställda — även kollektivanställda — i löneläge, motsvarande högst 20:e löneklassen.

Motiveringen för här nämnda motioner var bland annat den att om riksdagen, vilket också blev dess beslut, ansåg sig böra gå med på att statstjänare i tämligen goda inkomstförhållanden, upp till 20:e löneklassen, skulle erhålla barntillägg av nämnda slag, utgående med ett engångsbelopp för budgetåret 1945/46 av 100 kronor för ett barn och 200 kronor för två eller flera barn, vilket motiverades med skälet att barnfamiljer kunde ha behov av ett större tillskott till sin försörjning än familjer utan barn, då borde skälet för att tillerkänna ett sådant barntillägg även till de statsanställda arbetare, vilkas löner regleras genom avtal (banarbetare, telegrafarbetare, verkstadsarbetare m. fl.) vara minst lika starkt, i synnerhet som stora delar av dessa arbetare tillhöra de allra lägst betalda bland de statsanställda.

Denna uppfattning — till vilken motionärerna alltjämt kunna ansluta sig, även om de samtidigt ha den åsikten, att barntillägssystemet i sin helhet, som Kungl. Maj:t föreslagit, bör komma bort från och med den 1 juli 1946 — underströks även i debatten i kamrarna, där en talare bland annat framhöll, att utan en sådan justering skulle följden bli, att en »befattningshavare i 20:e löneklassen komme att erhålla 200 kronor om året i barntillägg, om han har två barn, medan t. ex. en banarbetare, som har fyra barn men icke tillnärmelsevis så stor inkomst och därtill ganska osäker ställning, inte skulle erhålla ett enda öre. Det är ingen konsekvens i detta», tillade talaren, »och man förstår, att de kollektivanställda anse detta orimligt». Samma uppfattning som denna har också kommit till synes i ett flertal insändare i tidningspressen samt i uttalanden från den personal, som beröres av denna lönefråga.

På denna punkt anföres emellertid som bekant mot denna uppfattning det motargumentet, att nämnda arbetares — de kollektivanställdas — lönevillkor ej bestämmas genom beslut av riksdagen utan efter förhandlingar mellan

arbetsgivaren — staten — och de anställdas organisationer, liksom sker inom den enskilda företagarverksamheten.

Detta påpekande — vilket dock såsom löneförhandlingarna så småningom utvecklat sig ej säger hela sanningen, eftersom de beslut i lönefrågorna, vilka fattas i riksdagen, numera även föregås av förhandlingar mellan staten och de anställda — torde ha varit en av orsakerna till att det här nämnda motionsyrkandet avvisades av statsutskottet och av riksdagen. Emellertid får man av utskottets avstyrkande motivering — se s. 8—9 i statsutskottets utlåtande nr 220 — ävensom av debatterna i kamrarna den uppfattningen, att det ej var riksdagens mening, att här nämnda kollektivanställda personal borde nekas att komma i åtnjutande av den löneförbättring, som kunde ligga i tillkomsten av denna löneförmån. Tvärtom torde man kunna tolka riksdagens uttalande i denna fråga så, att den här nämnda arbetarpersonalen borde på en annan väg — förhandlingsvägen — kunna utfå en kompensation såväl för det provisoriska lönetillägg, vilket övriga statsanställda i allmänhet erhöilo, som även för det tillfälliga barntillägget.

Kan man nu med bestämdhet påstå, att nämnda kollektivanställda arbetare under den tid, som förflutit sedan nämnda beslut fattades, lyckats genom förhandlingar med arbetsgivaren — staten — erhålla den här nämnda kompensationen?

Det torde vara svårt för en motionär att för samtliga kollektivt anställda arbetare, som det här är fråga om, förebringa fullt tillförlitliga siffror för belysande av detta. Vid samtal med personalen i fråga möter man emellertid bestämda påståenden, att så ej skett. Så exempelvis påpekas från linjearbetarna vid telegrafverket, att de som kompensation för det provisoriska lönetillägget i allmänhet erhållit en ökning med lägst 4, högst 8 öre per timme, dock endast från och med den 15 december förra året.

Emellertid kunna här i denna fråga vissa uppgifter åberopas åtminstone från en plats i landet, nämligen från Luleå stad (H-ort) och Notvikens huvudverkstad vid statens järnvägar, vilka uppgifter i någon mån torde kunna användas för att bedöma denna fråga.

Vid genomseende av dessa uppgifter finner man, att en tidarbetare i grupp I vid verkstaden har en årsförtjänst av 4 200 kronor och att han i provisoriskt lönetillägg erhållit 312 kronor om han arbetat hela året, vilket utgör 2 400 arbetstimmar. Tillägget utgår nämligen med 13 öre per timme till dessa arbetare. En stationskarl i 5:e löneklassen, vilken har en något högre lön (exklusive provisoriskt tillägg), har i sådant tillägg erhållit 420 kronor. Verkstadsarbetare, som arbetar på ackord och som i allmänhet torde ha en lägre inkomst än ordinarie personal i 9:e och 10:e löneklasserna, har icke fått något tillägg alls. Slutligen är att märka, att ingen verkstadsarbetare eller dylik arbetare — såvitt det kunnat utrönas — erhållit något barntillägg, vilket här förut berörts. Under de gångna krigsåren har en verkstadsarbetare, som arbetar på ackord, icke heller fått någon löneförhöjning av annat slag än det som står i samband med det utgående dyrtidstillägget. Det vore därför rättvist, att de grupper av statsanställda, som äro anställda enligt kollektivavtal och som

lojalt burit de svårigheter, som krisåren lagt på alla, även kunde få sin del av de förbättringar, som givits den övriga personalen.

På grundval av vad som här anförts torde man först kunna med bestämdhet påstå en sak, nämligen att en avtalsavlönad i statens tjänst anställd arbetare med exempelvis två barn icke kommit att erhålla den kompensation för barn-tillägg, vilken en på annat sätt avlönad statstjänare med två barn upp till 20:e löneklassen erhållit.

Men även om man söker utforska, huruvida nämnda kollektivt anställda arbetare som helhet på grundvalen av förda förhandlingar i någon annan form förmått uppnå en kompensation, som motsvarar den, som skulle ha utgått till dem, om samma lönetillägg och barntillägg tillerkänts dem som andra statsanställda i samma ställning, så torde man kunna, på grundvalen av en del erhållna uppgifter, våga det påståendet, att så ej blivit fallet. Ja, det påstås till och med — som här ovan antytts — att icke ens en tillräcklig kompensation erhållits för det till övriga statsanställda utgående provisoriska lönetillägget — och alltså än mindre för barntillägget.

Det som här anförts giver motionärerna anledning att här nedan framföra ett yrkande om att riksdagen vid behandlande av Kungl. Maj:ts nu framlagda proposition nr 3 angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. eller i annat sammanhang måtte fatta ett beslut, som kan medföra en justering eller ett förtydligande av föregående riksdags beslut på här nämnda punkt. Ett sådant yrkande skulle icke här ha framförts, om det kunnat med bestämdhet påvisas, att här nämnda arbetare verkligen vid de genomförda förhandlingarna erhållit en tillräcklig kompensation för det icke erhållna barntillägget. Ej heller om det nu skulle kunna bestämt garanteras, att så kommer att ske vid blivande förhandlingar. Ty huvudfrågan är ej här, huruvida detta tillägg skall utgå på grund av riksdagsbeslut, utan huruvida tillägget eller kompensation härför över huvud taget skall utgå eller icke. Och på den punkten torde man kunna påstå, att utbetalandet av nämnda tillägg uppnås på ett säkrare sätt, om riksdagen fattar ett beslut i frågan, än om hela spörsmålet överlämnas till förhandlingar, vid vilka — såvitt man kunnat finna — frågan om erhållande av kompensation för det här berörda barntillägget icke kommit att lösas på ett tillfredsställande sätt.

Med utgångspunkt från vad här ovan anförts komma motionärerna här nedan att framställa ett yrkande, gående ut därpå att även de kollektivt statsanställda skola erhålla barntillägg under budgetåret 1945/46 efter samma grunder, som av 1945 års riksdag bestämdes för övriga statsanställda. Det gäller alltså — som redan här förut omnämnts — ett yrkande av samma slag, som vid 1945 års riksdag framfördes i ovan nämnda motioner av herr Löfgren m. fl. och herr Spångberg m. fl. Då det nu efter allt att döma visat sig, att här nämnda arbetare icke erhållit den kompensation för barntillägget, som ställdes i utsikt av 1945 års riksdag, så förefaller det, som om skälen för ett bifall till ett motionsyrkande av detta slag nu borde vara starkare och mera övertygande än vid nämnda riksdag — allt dock under förutsättning att riks-

dagen icke kan utfundera någon metod att vid förhandlingarna trygga barn-tilläggens utgående till de kollektivt anställda.

Vi våga härvidlag påstå, att inga lönetekniska svårigheter borde möta att behandla barntilläggsfrågan genom riksdagen — i synnerhet som det här gäller ett engångsbeslut — även om övriga lönespörsmål rörande nämnda arbetare behandlas vid avtalsförhandlingar. Denna uppfattning hade också de förut nämnda motionärerna vid 1945 års riksdag. Ävenså kan med bestämdhet påstås, att ett barntillägg av detta slag har en helt annan social karaktär än ett lönetillägg i allmänhet, varför det ej vore så orimligt, om det fastställdes av riksdagen.

En annan invändning möter kanske mot det här framlagda förslaget: barn-tilläggen skola för statsanställda i allmänhet upphöra att utgå från och med 1 juli 1946. Denna invändning anse vi emellertid icke böra tillmätas en sådan betydelse, att den bör utgöra ett hinder för ett bifall till motionen. Faktum är dock, att riksdagens beslut år 1945 om det tillfälliga barntillägget omfattar budgetåret 1 juli 1945—30 juni 1946, och då bör i rättvisans namn riksdagens beslut på denna punkt fullföljas för de kollektivt anställda lika väl som för övriga statsanställda under det budgetår, för vilket riksdagsbeslut om barn-tillägg föreligger — alltså till och med den 30 juni 1946. Ett förtydligande på detta sätt av vad man avsett med beslutet 1945 borde här icke väcka några be-tänkligheter.

Ett bifall till den här framförda motionen skulle givetvis medföra en del ökade kostnader för statsverket. Skulle man emellertid utgå ifrån att det var 1945 års riksdags mening att här nämnda kollektivanställda skulle avtalsvägen ha erhållit den här nämnda löneförmånen, innebär ett beslut i enlighet med motionen ingen ökad pålaga utöver vad man utgick ifrån vid 1945 års riksdag. I övrigt torde större delen av här nämnda kollektivanställda arbetare tillhöra kommunikationsverken och alltså kostnaderna falla utanför den vanliga stats-verksbudgeten.

Under hänvisning till vad här ovan anförts hemställes alltså,

att riksdagen vid behandling av lönefrågorna för de stats-anställda måtte besluta, att det tillfälliga barntillägg, som av 1945 års riksdag beslöts skola under vissa villkor utgå till stats-tjänstemän upp till 20:e löneklassen, skall under samma förut-sättningar och villkor utgå till alla statsanställda — även kollek-tivanställda sådana — upp till en löneställning, motsvarande nämnda löneklass, samt utbetalas om möjligt under loppet av innevarande budgetår; ävensom

att riksdagen måtte bestämma, att utgifterna härför, i den mån de ej falla på de affärsdrivande verken, skola upptagas å respek-tive huvudtitlar å tilläggsstaten för budgetåret 1945/46.

Stockholm den 22 januari 1946.

Ernst Hage.

J. F. Grym.